

Laaggeletterdheid

ook in Staphorst hardnekkig

1. Inleiding/visie

Ondanks permanente aandacht is laaggeletterdheid nog steeds een hardnekkig probleem. Doorvertaling van landelijke cijfers leert dat in onze arbeidsmarktregio zo'n 50.000 laaggeletterden zijn. Voor de gemeente Staphorst zou het dan gaan om ruim 1150 personen (bron: Regioplan WEB 2016-2017)

Laaggeletterdheid draagt bij aan het in stand houden van een kloof in de samenleving, een kloof die belemmerend werkt bij het realiseren van sociale cohesie en sociale gelijkheid. Het belemmert communicatie in het algemeen. Onderzoek heeft breed aangetoond dat de maatschappelijke kosten van laaggeletterdheid, zowel in sociaal als economisch opzicht aanzienlijk zijn.

Het ontbreken van taalvaardigheid werkt belemmerend bij het vinden of behouden van werk en in het maatschappelijk functioneren. Dit geldt in sterkere mate nu steeds hogere eisen worden gesteld aan werknemers. We willen voorkomen dat werknemers uitvallen, worden uitgesloten of niet zelfredzaam zijn door onvoldoende taalvaardigheid. Vaak gaat laaggeletterdheid samen met beperkte rekenvaardigheden en/of digitale vaardigheid, waardoor mensen het ook moeilijk hebben met technologische ontwikkeling van onze (kennis)samenleving.

Het ontbreken van taalvaardigheid heeft tevens invloed op aanpalende levensgebieden: taalondersteuning kan noodzakelijk zijn op de plek waar mensen werken, leren, wonen en zorg ontvangen. Onvoldoende taalbeheersing kan ook makkelijk leiden tot frustratie, wat een negatieve uitwerking kan hebben op de geestelijke en lichamelijke gezondheid. Het thema laaggeletterdheid willen we (daarom) sociaal domein breed bezien en het betrekken bij gemeentelijke beleid op gebied van arbeid, zorg, welzijn, onderwijs en opvoeding. Een afgestemde aanpak is van belang. Met maatwerk willen we laaggeletterden, naar vermogen, ondersteunen om ze mee te kunnen laten doen aan de samenleving. De beperkte middelen moeten daarbij effectief worden ingezet.

Aandacht voor laaggeletterdheid had oorspronkelijk vooral betrekking op inwoners voor wie Nederlands de moedertaal is (NT1). In de afgelopen jaren is gebleken dat deze groep moeilijk te bereiken is. Hoewel men in het dagelijks leven beperkingen ondervindt vanwege gebrekkige taalbeheersing treedt men hierover niet snel naar buiten; daarover bestaat veelvuldig grote verlegenheid. Die verlegenheid geldt vaak ook voor de directe omgeving. Het blijft een doel te proberen om deze groep te bereiken.

Door de grote instroom van nieuwkomers, mensen voor wie het Nederlands niet de eerste taal is (NT2) is de beleidsmatige aandacht sterk naar die groep verschoven.

In de gemeente Staphorst bestond tot nu toe geen afgestemd beleid met betrekking tot laaggeletterdheid. Voorliggend plan is het eerste plan waarin de gemeente Staphorst haar beleid met betrekking tot laaggeletterdheid vastlegt.

2. Landelijke aanpak

Met behulp van het programma "Taal voor het leven" van de landelijk werkende stichting Lezen&Schrijven heeft het thema Laaggeletterdheid vanaf 2012 (hernieuwd) de volle aandacht gekregen. In 6 regio's in Nederland is een infrastructuur ontstaan waarbij nu een formeel, non-formeel en informeel ondersteuningsaanbod bestaat, waarmee laaggeletterden gevonden en geschoold kunnen worden.

Door professionalisering van het non-formele aanbod (daarmee worden de Taalpunten bedoeld (een docent/coördinator ondersteund door vrijwillige taalcoaches) en de verbinding die is gelegd met het formele aanbod (volwassenonderwijs verzorgd door het ROC – in ons geval Deltion) is een samenhangend en kwalitatief goed ondersteuningsaanbod ontstaan waarmee een laaggeletterde een op maat gesneden aanbieding kan worden gedaan om het taalniveau structureel te verbeteren. De aanpak die sinds 2012 in onze regio is uitgerold wordt momenteel landelijk ingevoerd.

Landelijk zijn de ministeries van SZW, OCW en VWS met ingang van 2016 onder de titel "Tel mee met Taal" opnieuw een actieprogramma gestart. Dit programma heeft twee hoofddoelstellingen:

1. in de periode 2016-2018 verbeteren 45.000 Nederlanders **aantoonbaar** hun taalbeheersing, gericht op maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname (curatief);
2. in 2018 worden 1 miljoen kinderen op de basisscholen bereikt met leesbevorderingsactiviteiten (preventief).

Op 1 januari 2016 is de Wet Taaleis van kracht geworden, als onderdeel van de Participatiewet. Kern hiervan is dat personen met een bijstandsuitkering die onvoldoende taalniveau hebben (niveau 1F, einde basisschool) en die onvoldoende inspanningen verrichten zich de Nederlandse taal eigen te maken, kunnen worden gekort op hun uitkering. Om het niveau te kunnen bepalen zal een taaltoets afgenomen moeten worden.

3. Regionale aanpak

De 14 gemeenten binnen de arbeidsregio Zwolle e.o. hebben in een regioplan WEB 2015 en regioplan WEB 2016-2017 op een vrij abstract niveau algemene beleidskaders geformuleerd en afspraken gemaakt over de verdeling van middelen. Beide plannen behoren als bijlage bij deze notitie. Ze zijn eerder door de portefeuillehouders van het Regionaal Werkbedrijf (RWB) en ook door het college van B&W van Staphorst vastgesteld. Het regioplan vormt "een werkagenda voor de verdere ontwikkeling van de infrastructuur".

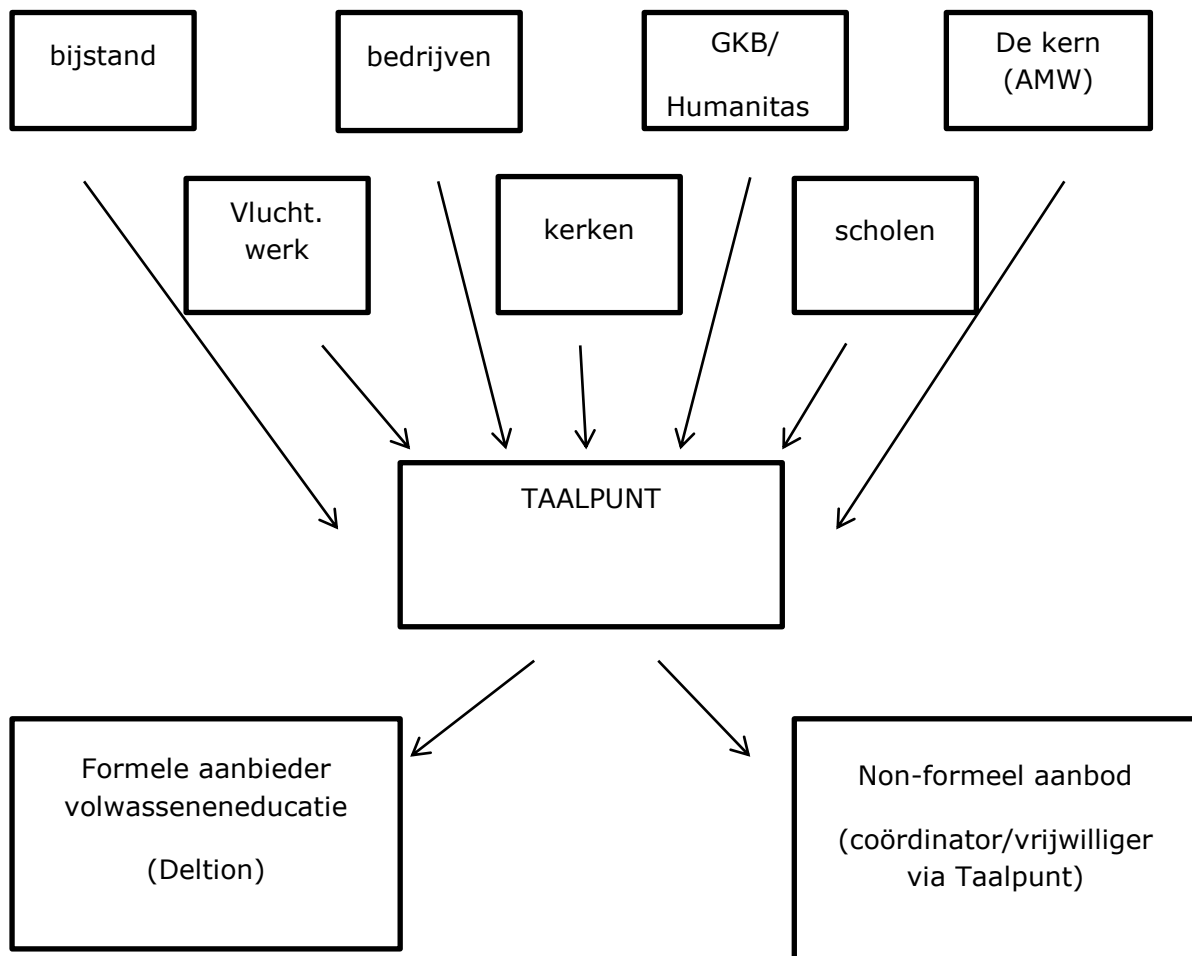
Per 2015 zijn wijzigingen doorgevoerd in de Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB). Op basis van de WEB wordt gezamenlijk beleid gevoerd ter ondersteuning van laaggeletterden. Zwolle is aangewezen als centrumgemeente en penvoerder voor het beleid. Waar de beschikbare middelen tot 2015 verplicht moesten worden ingezet door in te kopen bij een ROC wordt dat nu, gefaseerd, losgelaten. Doel hiervan is om de gemeentelijke beleidsvrijheid te vergroten en efficiënter in te kopen. Daarbij is aangesloten bij de (beoogde) aanpak van de decentralisaties in het sociaal domein. De besteding van het WEB-budget is tot 2018 gekoppeld aan de centrumgemeente Zwolle die de besteding regionaal moet stroomlijnen en als budgethouder optreedt. Verder is de wet zodanig verruimd dat zowel formele als non-formele ondersteuning kan worden aangeboden.

Momenteel is het de bedoeling dat de WEB middelen, na een landelijke evaluatie, per 1 januari 2018 worden overgeheveld naar het gemeentefonds. Het Rijk heeft hiermee de bedoeling om de middelen meer te koppelen aan de ontwikkelingen binnen het sociaal domein.

Regionaal is er collectieve steun voor de combinatie van formeel en non-formeel aanbod. Daarbij baseert de regio zich onder andere op onderzoek van de Universiteit van Maastricht dat heeft aangetoond dat de werkwijze van de Taalpunten kwalitatief nauwelijks onder doet voor het aanbod en de aanpak van de ROC's (informatie van de stichting Lezen&Schrijven).

4. Lokale aanpak

Al tientallen jaren wordt het volwassenenonderwijs in Staphorst vormgegeven door het aanbod van taalonderwijs door Deltion. Wettelijk bestond hiervoor ook een verplichting vanuit de WEB (zie ook hiervoor). Momenteel wordt op twee niveaus les gegeven. Sinds 2014 bestaat er naast het formele aanbod van Deltion ook het non-formele aanbod dat wordt aangeboden via het Taalpunt. De Taalpuntvoorziening is gehuisvest in de bibliotheek. Het huisvesten van het Taalpunt en het eventueel uitbouwen van die voorziening past in de visie van het bibliotheekbestuur die de bibliotheek een bredere (ontmoetings)functie wil geven. Dit sluit aan bij de bedoeling van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen die op 1 januari 2015 van kracht is geworden. Zoals hiervoor onder "Landelijk" aangegeven is dit ook een uitvloeisel van het programma "Taal voor het leven". Binnen het Taalpunt werkt een professionele coördinator/docent samen met vrijwilligers die optreden als taalcoach.



Deelnemers kunnen zich aandienen via meerdere routes (vindplaatsen): via sociale dienst, maatschappelijk werk, GKB/Humanitas, kerken, vluchtelingenwerk, eigen netwerk.

Daarnaast is het onderwerp laaggeletterdheid de afgelopen jaren bij diverse grotere werkgevers in Staphorst onder de aandacht gebracht; dit in de verwachting dat deze de taalbeperkingen ook op de werkvloer ervaren. Dit heeft echter nog nauwelijks merkbare aanmelding bij het Taalpunt opgeleverd. Dit blijft een aandachtspunt.

Veel aandacht is uitgegaan naar het benutten van het basisonderwijs als vindplaats. Het onderwijsveld heeft terughoudend gereageerd op het appèl om via de kinderen de laaggeletterde ouder op het spoor te komen. We blijven van mening dat de beroepskrachten in het basisonderwijs een signaalfunctie hebben. Wij beschouwen het als kerntaak van de beroepskracht om het belang van lezen en schrijven voor ouder en kind onder de aandacht te brengen. Er wordt ingezet op preventie door in het onderwijs extra aandacht te genereren voor leesbevordering. De bibliotheek is met alle basisscholen in gesprek om het belang van tenminste 15 minuten vrij lezen per dag onder de aandacht te brengen; het landelijke programma dBos (de Bibliotheek op school) ondersteunt daarbij.

Boekenbas is een geaccepteerde en succesvolle methode om jonge kinderen luister- en leesvaardigheid bij te brengen. Iedere ouder wordt bezocht door een "Boekenbasmoeder" die boeken komt afgeven en bespreekt hoe op een passende wijze kan worden voorgelezen. Daarnaast worden groepsbijeenkomsten georganiseerd waar met ouders wordt gesproken over het stimuleren van de taalontwikkeling van het kind. Hiermee is de Boekenbasmoeder ook een vindplaats van laaggeletterden.

Lokaal netwerk/organisatie

Met "Taal voor het leven" als aanjager zijn in de loop van 2013 een stuurgroep en een klankbordgroep laaggeletterdheid gaan functioneren. Daarin hebben alle lokaal betrokkenen zitting. Aandachtspunten zijn in ieder geval:

- de rol van het vrijwilligerssteunpunt. Vanwege capaciteitsproblemen heeft de vertegenwoordiger van het steunpunt afgezien van een rol in de werving (en eventueel) de begeleiding van de taalcoaches. Deze rol is door de Taalpuntdocent in samenwerking met de bibliotheek opgepakt.
- de afwezigheid van Vluchtelingenwerk in deze structuur.
- het gebrek aan coördinatie en overzicht op de uitvoering. Geen van de betrokken partijen heeft een centraal overzicht van inwoners met een taalniveau onder 1F.

5. Financiën

Naast Rijksmiddelen die beschikbaar zijn uit de Wet Educatie Beroepsonderwijs (WEB) voegt de gemeente eigen middelen toe ter bestrijding van laaggeletterdheid.

In 2016 en 2017 is totaal € 51.500 beschikbaar. Daarvan is € 27.500 rechtstreeks te herleiden tot voor Staphorst beschikbare WEB-middelen en € 9.000 uit de regionale herverdeling van die middelen. Uit eigen middelen wordt € 15.000 toegevoegd.

De beschikbare middelen voor het bestrijden van taalachterstanden zijn beperkt en vragen om scherpere keuzes en prioritering. Naast het centraal stellen van een maatschappelijk doel, betekent dit ook dat er zo efficiënt mogelijk ingespeeld wordt op de diversiteit van de doelgroepen door een divers aanbod, dat aansluit op de leerwensen van de deelnemers. Iemand die door taalachterstanden schuldproblemen heeft, heeft een andere vraag dan iemand die gezondheidsproblemen ondervindt.

Het Taalpunt kent een lager kostenplaatje dan het formele aanbod van Deltion. Er zijn immers vooral veel vrijwilligers als coach actief. Indien kwalitatief verantwoord (maatwerk), kiezen wij er daarom voor het Taalpunt een grotere rol te geven.

6. Lokale uitgangspunten en actiepunten

Bovenstaande vertaalt zich in een lokale ambitie die we vormgeven door een aantal uitgangspunten en actiepunten te formuleren.

1. Het beleid wordt vormgegeven ten behoeve van arbeids- en maatschappelijke participatie van burgers; dat is een speerpunt van het gemeentelijk beleid.
2. Ter ondersteuning van de beleidsuitvoering functioneert een stuurgroep en een klankbordgroep. Op 1 januari 2016 maken deel uit van de stuurgroep: onafhankelijk voorzitter (P. Maes), gemeente Staphorst (H. Ganzeboom), Taalpuntdocent/secretaris (E. Potgieter). De klankbordgroep bestaat, naast de onafhankelijk voorzitter (P. Maes) uit (vertegenwoordigers van): gemeente Staphorst (wethouder B. Krake en H. Ganzeboom), bibliotheek (R. Kerdijk), Taalpuntdocent (formeel adviseur van de vertegenwoordiger bibliotheek - E. Potgieter), aanbieder formeel onderwijs (i.c. Deltion - N. Boel), het basisonderwijs (vacant), de Stichting Welzijn Staphorst (vacant), stichting Lezen en Schrijven (M. Ijpelaar). Wanneer dit nodig is ten behoeve van het sociaal domeinbreed werken, zal deze groep/zullen deze groepen worden uitgebreid. In ieder geval is het noodzakelijk dat Vluchtelingenwerk toetreedt tot de klankbordgroep en heeft het de voorkeur dat een vertegenwoordiger van de werkgevers onderdeel gaat uitmaken van de klankbordgroep.
3. De coördinatie van de beleidsuitvoering wordt belegd bij het Taalpunt dat is gehuisvest in de bibliotheek; het bibliotheekbestuur fungeert als werkgever voor de Taalpuntdocent/-coördinator.
4. Meer dan tot nu toe zal afstemming plaatsvinden tussen Vluchtelingenwerk en Taalpunt/gemeente; samenwerking is absoluut noodzakelijk. Het streven is nieuwkomers zo veel als mogelijk in contact te brengen met de Nederlandse maatschappij; daartoe zal deze groep zoveel als mogelijk in contact met autochtonen moeten worden gebracht. De binding met een taalcoach kan daarbij van grote betekenis zijn. Hierover zullen afspraken worden gemaakt tussen Vluchtelingenwerk en gemeente.
5. Taalvragers zullen nadrukkelijker dan tot nu toe verbonden moeten worden met maatschappelijke organisaties. Daarvoor zullen de contacten met het Stichting Welzijn Staphorst moeten worden aangehaald.
6. Om de problematiek nog tijdiger op/aan te kunnen pakken zal contact worden gezocht met het UWV met het doel laaggeletterde ww-gerechtigden op taalniveau te toetsen.
7. De stuurgroep werkt onder andere aan de hand van een activiteitenoverzicht; dit wordt halfjaarlijks geactualiseerd; dat richt zich zowel op het formele als het non-formele aanbod en zowel op de allochtone als de autochtone doelgroep. Daarin zullen jaarlijks ook afspraken worden gemaakt over het gewenste taalniveau en zullen meetbare en reële doel-/taakstellingen worden neergelegd. Het is de bedoeling een taakstelling te monitoren aan de hand van de en de resultaten van de deelnemers.
8. Er is een formeel en non-formeel aanbod voor de ondersteuning van taalbeperkten. Dit past bij het maatwerk dat de gemeente Staphorst wil bieden.
9. In 2016 en 2017 kiest Staphorst er voor om het formele aanbod in principe te laten verzorgen door het Deltion College te Zwolle. Dit is de continuering van het aanbod in de afgelopen jaren.
10. Vanaf 2018 zullen in principe meerdere partijen worden uitgenodigd een aanbieding te doen om het formele aanbod te verzorgen. Dit met de bedoeling de kosten te verlagen. Onderzocht wordt ook of het non-formele aanbod het formele aanbod geheel of gedeeltelijk kan vervangen.
11. Het non-formele aanbod voor de taalondersteuning wordt ingevuld door het Taalpunt; het Taalpunt wordt vorm gegeven door een docent/coördinator alsmede door vrijwilligers die als taalcoach optreden. De beschikbaarheid van de

- coördinator is afhankelijk van behoefte en financiële mogelijkheden, maar bedraagt niet minder dan 8 uur per week.
12. Overeenkomstig het regioplan vervult het Taalpunt een centrale rol in het samenbrengen van vraag (van laaggeletterden) en aanbod (ondersteuningsmogelijkheden), inclusief het werven, inzetten, trainen, begeleiden en certificeren van vrijwilligers.
 13. De Taalpuntdocent/-coördinator verzorgt de intake van deelnemers, indien nodig een assessment om het taalniveau vast te stellen en stelt een leerroute op maat vast; deze route wordt besproken met de taalcoach en is bepalend voor de inzet van leermiddelen.
 14. Uiterlijk per 1 januari 2018 zal de zeggenschap over het formele aanbod overgaan naar het Taalpunt. Alsdan is dat de partner die verantwoording aflegt aan de geldschieter (gemeente). De juridische verantwoordelijkheid voor het Taalpunt komt bij de bibliotheek te liggen.
 15. Vakinhoudelijk wordt het Taalpunt gevoed door de stichting Lezen&Schrijven.
 16. Mensen met een bijstandsuitkering worden standaard op taalvaardigheid getoetst. Niveaubepaling vindt in eerste aanleg plaats met behulp van de Taalmeter (intake); gaandeweg het traject zal ook een meting plaatsvinden.
 17. De beroepskrachten in het basisonderwijs blijven de signaalfunctie vervullen wat betreft het vinden van laaggeletterde ouders.
 18. Het formele en non-formele aanbod dient zowel de autochtone als de allochtone doelgroep te bedienen.
 19. Zowel formeel als non-formeel is er sprake van ondersteuning voor bepaalde tijd. Wanneer het afgesproken niveau van taalbeheersing is bereikt vervalt de ondersteuning.
 20. De gemeente heeft en houdt de intentie om op het beleidsveld laaggeletterdheid regionale afstemming te zoeken.
 21. Per 2018 zal deze notitie worden opgevolgd; daarbij zal een verdiepingslag worden gemaakt.

30 augustus 2016,
burgemeester en wethouders van Staphorst